

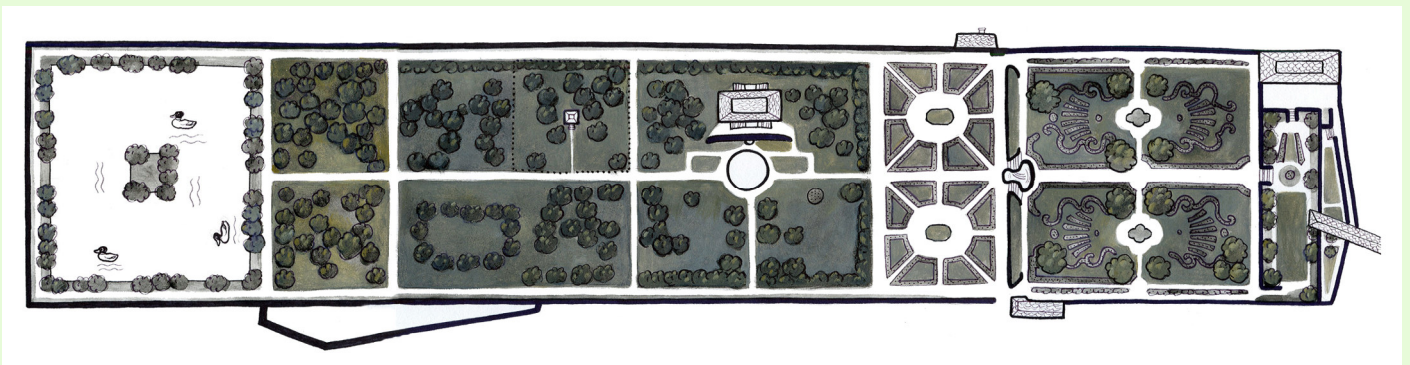
OBJEVOVÁNÍ

BAROKNÍ ZAHRADY

NA ZÁMKU

V ČESKÉM KRUMLOVĚ

ZIMNÍ JÍZDÁRNA

PLÁŠŤOVÝ MOST

KASKÁDOVÁ FONTÁNA

DOLNÍ ZAHRADA

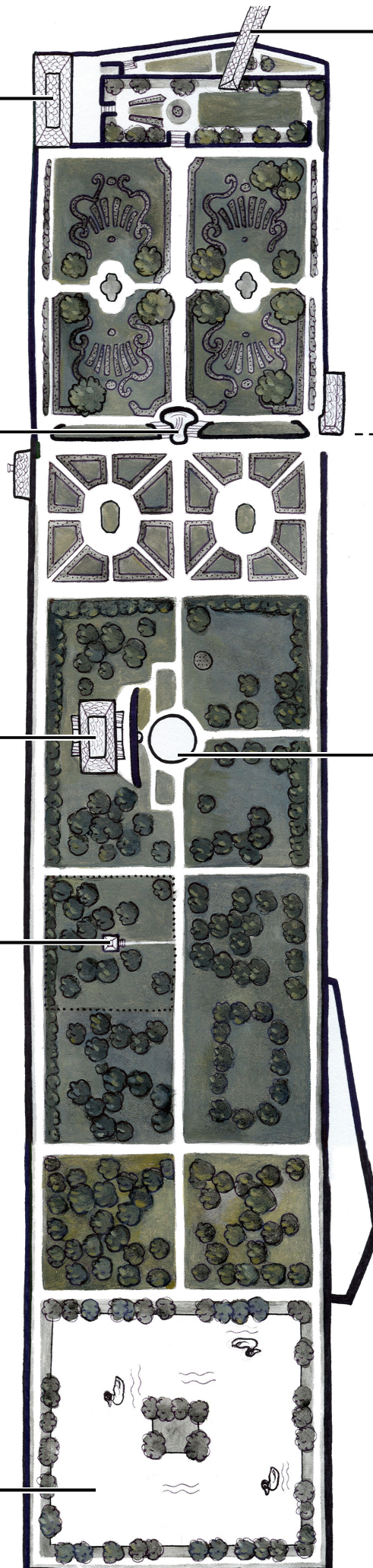
HORNÍ ZAHRADA

BELLARIE

OTÁČIVÉ HLEDIŠTĚ

HUDEBNÍ PAVILONEK

JEZÍRKO S OSTRŮVKEM

Vítám vás v českokrumlovské zámecké zahradě.

Jsem kocour **ADAM** a přebývám v letohrádku Bellaria uprostřed zahrady, kterou budeme společně objevovat.

Moje jméno není ledajaké, měli ho v oblibě také **Schwarzenberkové**, šlechtický rod, jehož členové tuhle krásnou zahradu v 18. století vybudovali.

*První z nich **Adam** František Schwarzenberk se věnoval hlavně osázení zahrady stromy a keři, objednal také speciální vodní stroj pro zásobování zámeckého rybníku a zahradních fontán.*

*Jeho syn Josef **Adam** nechal o něco později vybudovat uprostřed zahrady nádhernou kaskádovou fontánu se sochami říčních božstev a letohrádek Bellaria nechal uvnitř vyzdobit nástěnnými malbami, které zachycují průhledy do různých ideálních zahrad (a nechal zde namalovat také můj portrét, který najdete v jednom krbu).*

Naše cesta parkem začíná u zámecké budovy se zvláštním účelem. Když se pozorně zadíváte na sochařskou výzdobu nad hlavními vstupními vraty, možná vám některé znaky v rukách andílků prozradí, k čemu se budova kdysi užívala.

Ještě vás nic nenapadá? A co ta jezdecká bota?

Ano, budova sloužila jako krytá **zimní jízdárna**, ve které cvičili své jezdecké umění členové knížecí rodiny. Jízda na koni patřila k nezbytným dovednostem šlechty, a proto bylo výcviku věnováno několik hodin denně.

Nezapomeňte si všimnout neobvyklého tvaru střechy, která je jakoby dvoupatrová. Bude o ní řeč ještě několikrát. **Střecha** ze dvou vrstev o nestejném sklonu se nazývá **mansardová** podle francouzského architekta J. H. Mansarta.

Jules Hardouin Mansart /1646 –1708/ pracoval jako úspěšný architekt pro francouzského „krále slunce“ Ludvíka XIV.

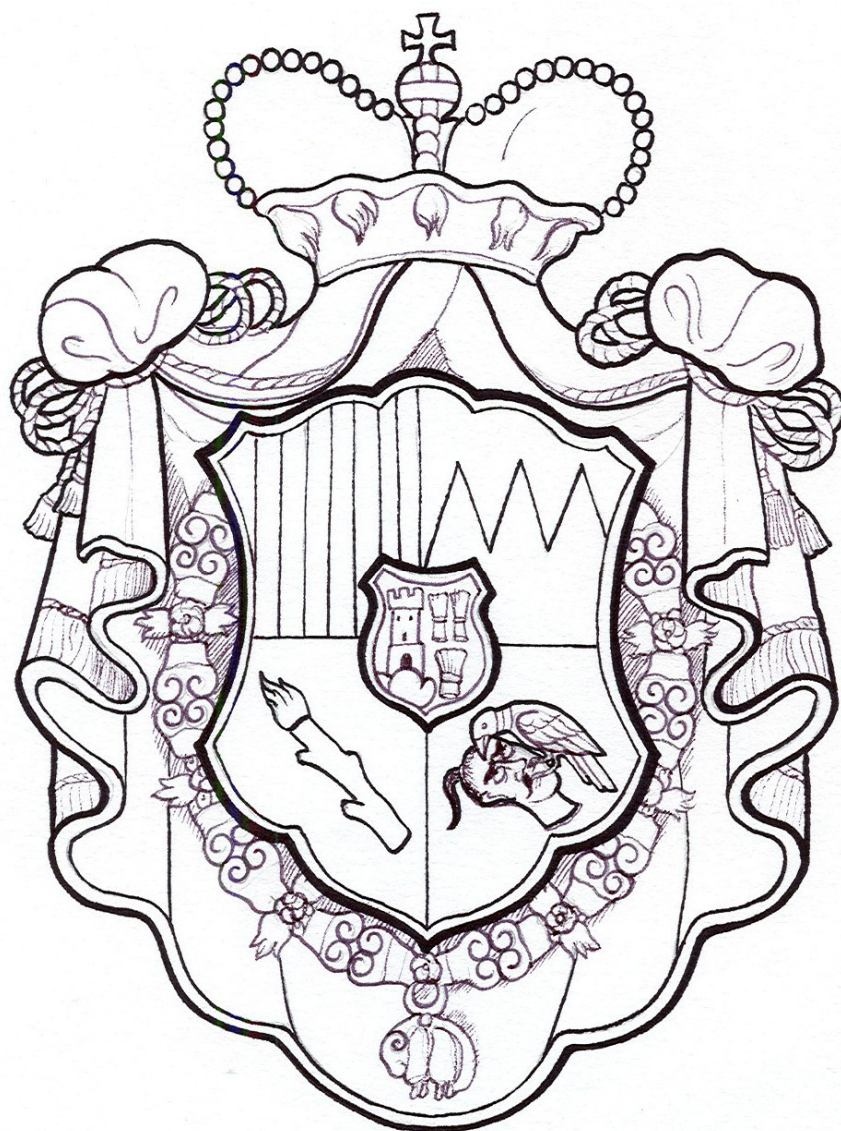
Znak nade dveřmi do jízdárny nám ve své levé části prozrazuje erbem v oválu rod majitelů zámku – **Schwarzenberky**.

Hlavním motivem erbu je **hlava Turka, kterou klove havran**.

Připomíná nám porážku Turků v bitvě u Raabu v roce 1599. Ve vítězném vojsku se velmi vyznamenal Adolf Schwarzenberk, kterému byl za jeho zásluhy do erbu udělen motiv hlavy zabitého Turka s havranem.

Schwarzenberskými rodovými barvami jsou **modrá a bílá** (někdy stříbrná), které najdeme na erbu ve svislých pruzích.

V samém vrcholu ozdoby erbu je **knížecí koruna**, protože Schwarzenberkové měli titul knížat.

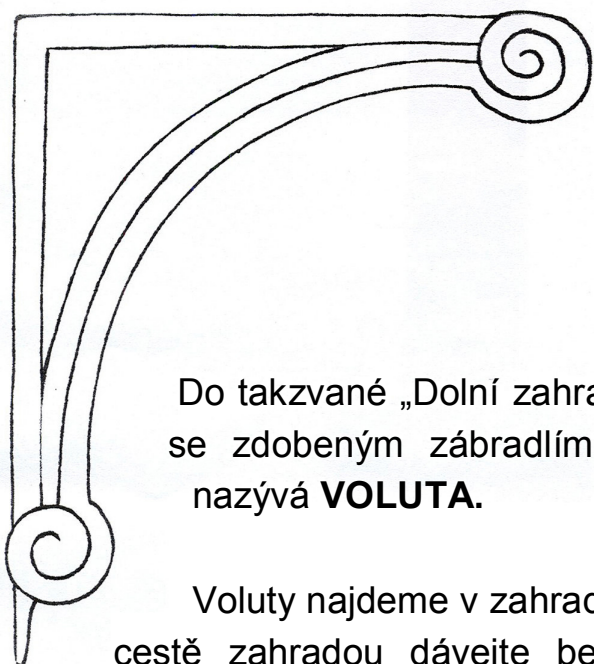
Schwarzenberkové přišli do jižních Čech v druhé polovině 17. století, tedy po třicetileté válce. Nejprve získali zámky Třeboň a Hluboká. Český Krumlov se dostal do jejich vlastnictví až na počátku 18. století dědictvím po vymřelém rodu Eggenberků.

Zámeckou krytou jízdárnu užívali majitelé panství v době nepříznivého počasí, tedy hlavně brzy na jaře, v sychravých podzimních dnech a v zimě. Pokud bylo ale hezké počasí, ...

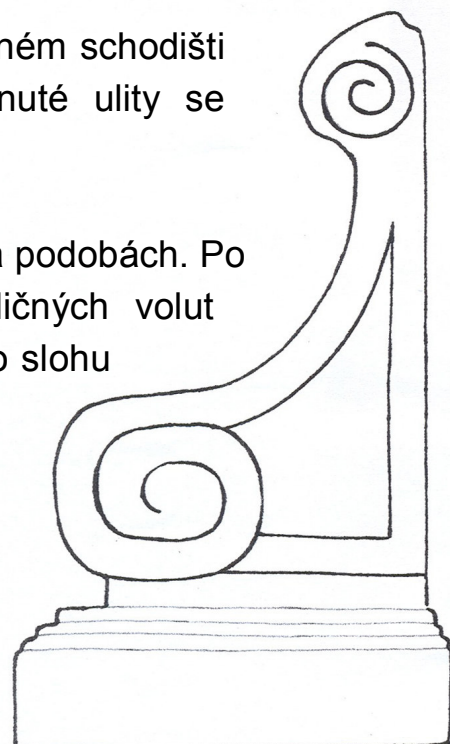
... lákala je obrovská **zámecká zahrada**.

Její rozloha je téměř 11 hektarů a důkladná procházka zabere skoro dvě hodiny. Vstup do ní je možný několika vchody – ten nejzajímavější a asi nejtajemnější vede dlouhatánskou chodbou v **Plášťovém mostu** přímo ze zámecké obrazárny.

Do takzvané „Dolní zahrady“ vejdem po honosném schodišti se zdobeným zábradlím. Motiv ve tvaru zavinuté ulity se nazývá **VOLUTA**.

Voluty najdeme v zahradě na různých místech a podobách. Po cestě zahradou dávejte bedlivý pozor, kolik rozličných volut objevíte. Voluta je oblíbeným prvkem výtvarného slohu zvaného **BAROKO**.

BAROKO je historický výtvarný sloh druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století, který se vyznačuje velkorysostí a zdobností tvarů. Mezi oblíbené motivy patří například mušle a voluta. Architektura i předměty užitého umění (např. nábytek) jsou zrcadlově souměrné na středovou osu.

Tuto souměrnost nazýváme **SYMETRIE**.

Pod slovem zahrada si dnes představíte .....

Zahrada vždy znamenala **zahrazený** prostor, upravený majitelem podle jeho představ o ideální přírodě nebo krajině.

Bohatý člověk, který vlastnil velké pozemky, si mohl dovolit samozřejmě velkou nádhernou zahradu. Schwarzenberkové, jako jeden z nejvýznamnějších rodů v Čechách mezi bohaté vlastníky pozemků patřili.

V období baroka, kdy českokrumlovská zahrada vznikala, udával módu způsobu života šlechty dvůr francouzského krále Ludvíka XIV. Podle vzoru proslulé zahrady na jeho sídelním zámku ve Versailles (*versaj*) se zřizovaly zámecké zahrady na mnoha místech v Evropě.

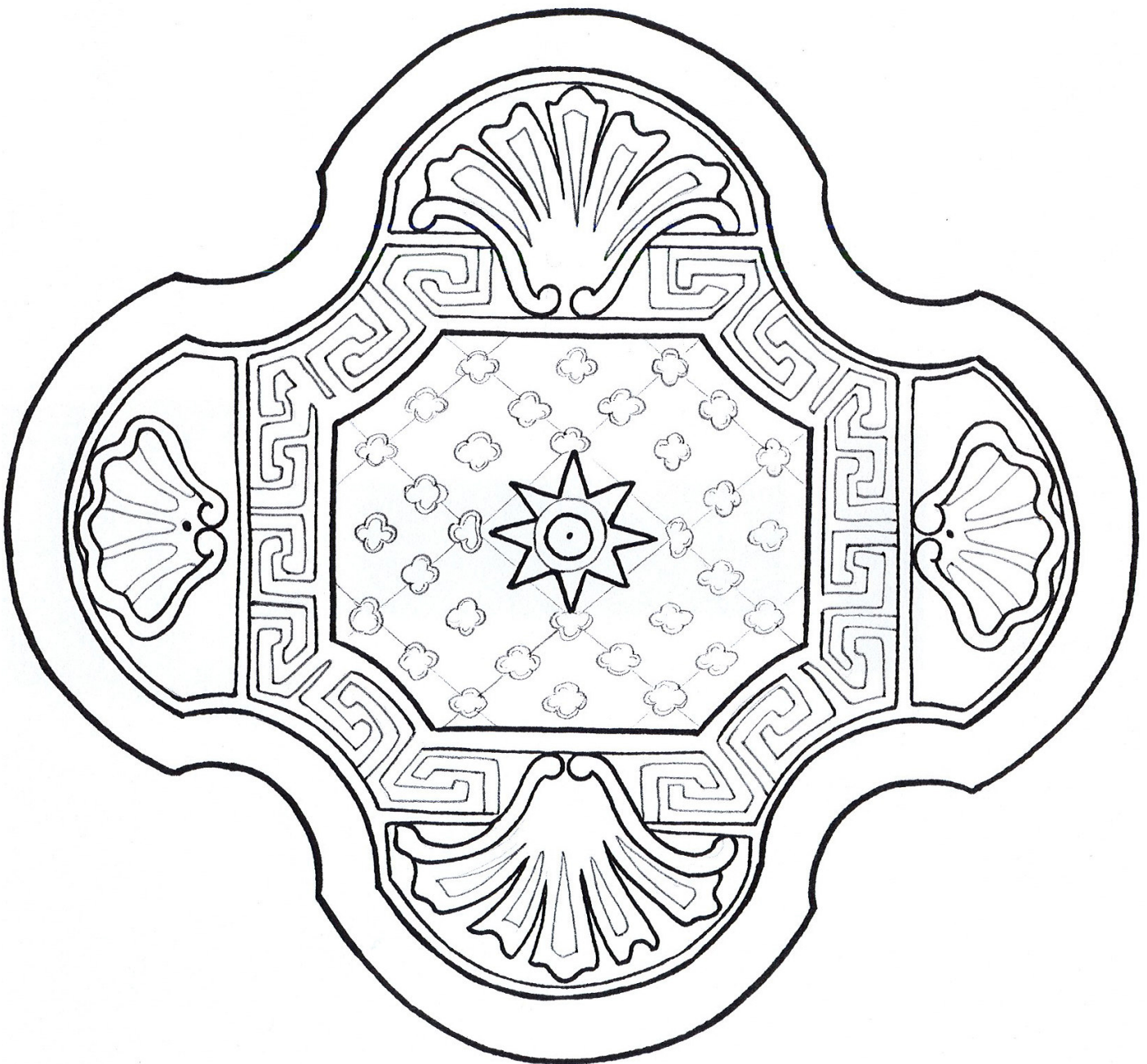
Vzhled **zámecké barokní zahrady** měl svá **PRAVIDLA PRAVIDELNOSTI**, zrcadlové souměrnosti na středovou osu, kterou pravouhle protínaly osy příčné. Také v českokrumlovské zámecké zahradě jsou pravidelně a souměrně rozvrženy cesty i záhony.

Postavte se na hlavní středovou cestu a hledejte shodné prvky po obou stranách.

Souměrné bylo nejenom rozvržení plánu, ale také výzdob jednotlivých záhonů, které měly podobu pestrých ornamentů, vysázených z tisíců rozmanitých květin.

Navrhni svou barevnou představu záhonu v barokní zahradě.

Udržovat velkou zámeckou zahradu s obrovským množstvím květin, stromů a keřů dalo nemalou práci. Tady v Českém Krumlově pracovalo v zahradě obvykle deset zahradníků včetně vedoucího. Pro svou práci byli vybaveni rozmanitým náčiním.

Na dnešní práci mě vybavil hlavní zahradník náradím podle vzoru mého francouzského kamaráda ze zámku Versailles. Poznáte podle náradí, co všechno budeme dělat?

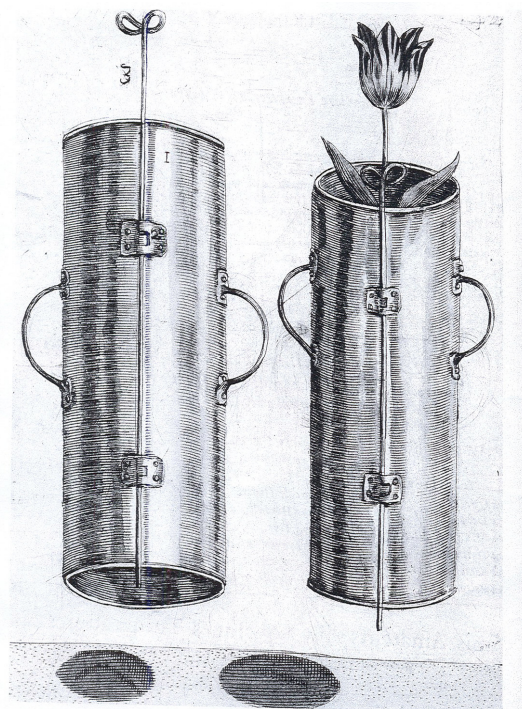
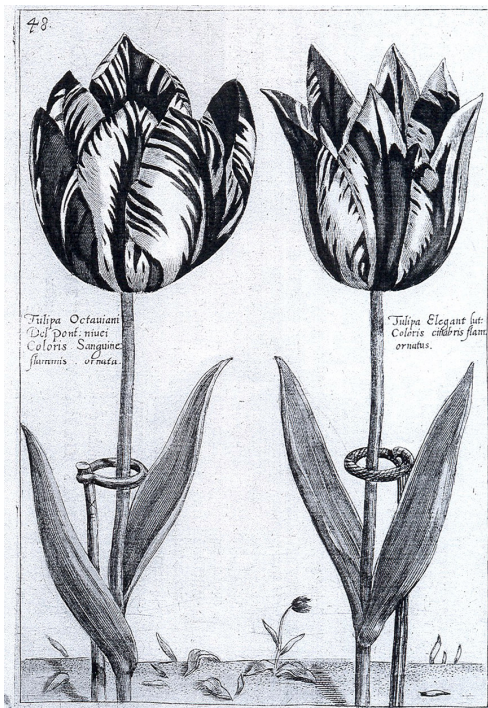

Teprve teď jsem si vzpomněl, že jedna mi pomůcka na rozdíl od francouzského zahradníka chybí. Dnes tedy nemohu .....

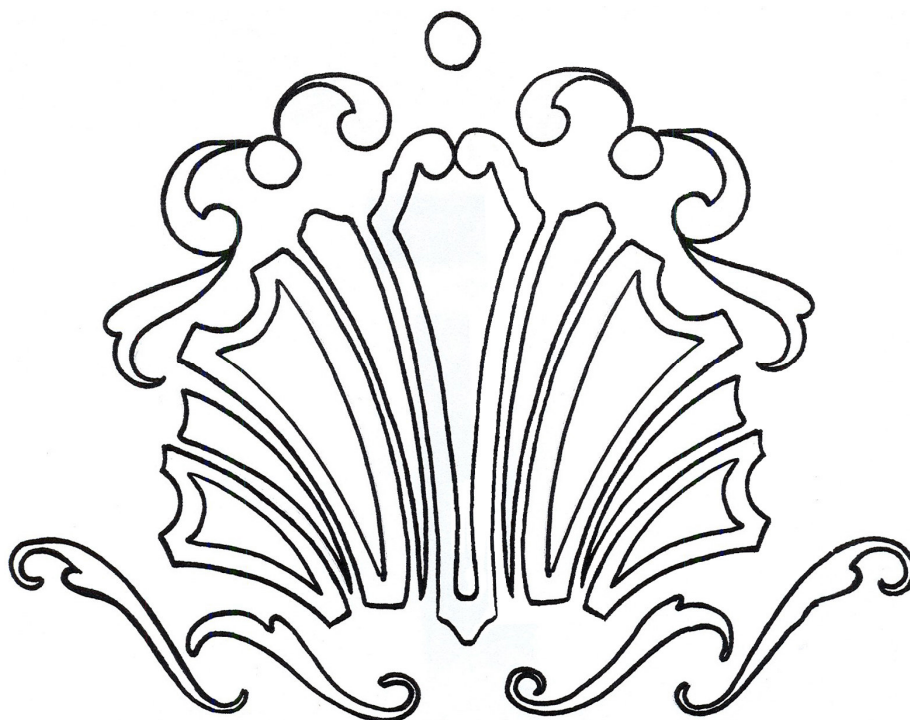

V barokní zahradě musely být kvalitní rostliny správného vzrůstu, velikosti i barvy. Pro úpravu méně dokonalých rostlinek se používala speciální „rovnátka“.

Vytvoření složitého ornamentálního záhonu vyžadovalo cit pro barvy i tvary rostlin při výběru a značnou trpělivost při vysazování. Pomoz hlavnímu zahradníkovi s osazením jednoho záhonu. Vybrat si můžeš z květin, oblíbených v baroku. Ke květinám si označ jejich obvyklé barvy a potom vybarvi motivy v záhonku. Náš záhonek má typický barokní tvar **MUŠLE**.

kosatec   tulipán   růže   pivoňka   karafiát   narcis

KASKÁDOVÁ FONTÁNA

Rozhraní mezi dolní a horní zahradou tvoří přirozený svah, do kterého byla po roce 1750 vestavěna čtyřstupňová fontána podle návrhu architekta Andrease Altomonte. S budováním fontány se započalo v souvislosti s celkovými úpravami zámecké zahrady ve stylu **rokoka**.

Sochy jsou dílem sochaře Josefa Antonína Zinnera. Celé fontáně vévodí skupinka tří soch vodních božstev. Uprostřed můžete vidět **Nymfu** s perlou, po pravé straně nymfu **Galateu** a po levé straně říčního boha **Siléna**. Dvouramenné schodiště kolem fontány i horní cesta nad fontánou jsou lemovány **balustrádou**, na níž stojí dvacet ozdobných váz (na každé straně vždy po deseti) a sochy čtyř malých chlapců, které představují čtyři roční období. V blízkosti ohradních zdí je balustráda přerušena dvěma rampami, které sloužily jako vjezd pro kočáry do horní zahrady.

Voda přepadávající z jednoho bazénu do druhého připomínala kaskádu – vodopád. Do fontány byla přiváděna dřevěným potrubím z horního zámeckého rybníka a vytékala z trysek zabudovaných do jednotlivých soch. Pro velkou spotřebu vody byla fontána v provozu jen tehdy, když panstvo pobývalo na zámku, a to vždy jen několik hodin denně.

BALUSTRÁDA – zábradlí z kuželek nebo sloupků

GALATEA - byla dcerou mořského boha Nérea. Když se do ní zamiloval jednooký obr Kyklop Polyfemos, zmizela navždy v mořských vlnách, aby mu unikla.

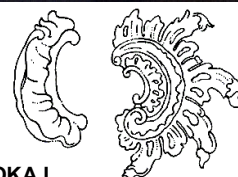
NYMFA – víla, bohyně přírodních sil

ROKOKO - umělecký sloh zejména 1. poloviny 18. století, který kladl důraz na zdobnost a hravost tvarů. Charakteristickým rokokovým prvkem, který se používal např. v architektuře, je **rokaj** – ozdobný motiv vycházející z tvaru mušle

SILÉNOS - stařík, který byl vychovatelem a průvodcem boha vína Dionýsa. Sám vyhledával zábavu a pití, se svojí družinou Silénů se zdržoval na březích vod a u pramenů řek.

GALATEA

ROKAJ

SILÉNOS

NEJKRÁSNEJŠÍ KYTICE

Mezi nejoblíbenější květiny patřily tulipány, pivoňky, kosatce, růže a narcisy. Jednotlivé květiny byly do vázy naskládány tak, že kytice měla tvar pyramidy nebo koule.

Vyber si některé z květin a naaranžuj je - nakresli je do vázy.

KOSATEC

TULIPÁN

RŮŽE

PIVOŇKA

KARAFIÁT

NARCIS

SOCHY – MATERIÁL, TVARY, ZTVÁRNĚNÍ

Sochy, vázy, fontána i veškeré kamenné prvky byly zhotoveny z kamene - **vápence**, který je označován jako mušlový, neboli mušlák. To proto, že jeho součástí jsou i úlomky mušlí a schránek mořských živočichů, které jsou dobře rozpoznatelné pouhým okem. Tento kámen se dovážel z lomů v Eggenburgu v Dolním Rakousku.

Mušlový vápenec je poměrně měkký a dobře zpracovatelný kámen. Proto si všiměj detailů, které sochař vysekal.

Pozorně si prohlédni strukturu kamene.

VÁPENEC – usazená hornina, která vznikla nahromaděním skořápek a ulit mořských živočichů na dně druhohorních moří. Používá se na výrobu vápna. Je základní surovinou na stavební kámen, dekorační mramor, štěrk.

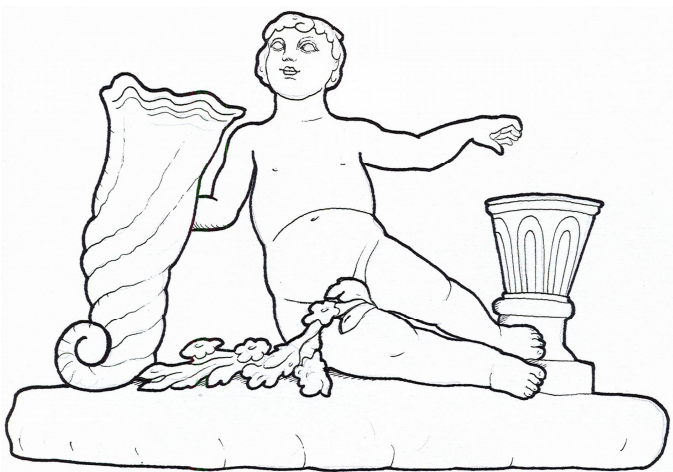

Součástí výzdoby kaskádové fontány jsou i sochy čtyř ročních období. Sochy představující Jaro, Léto, Podzim a Zimu ztvárnil sochař Josef Antonín Zinner jako malé chlapce, ke kterým přiřadil předměty, které jsou pro jednotlivá roční období charakteristická (například jaro – květiny). Takovému obraznému, náznakovému zobrazení se říká **alegorie**.

Zamysli se a zapiš si, co máš s jednotlivými ročními obdobími spojeného. Co se ti vybaví?

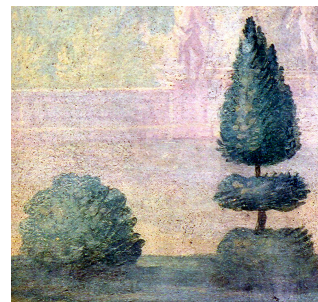
JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

Pozorně si sochy prohlédni a do pracovního listu domaluj chybějící předměty. Zkus uhodnout, jaké roční období jednotlivé sochy představují.

HORNÍ ZAHRADA

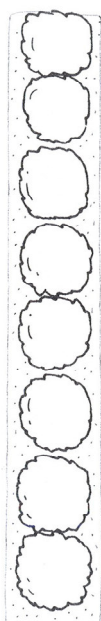
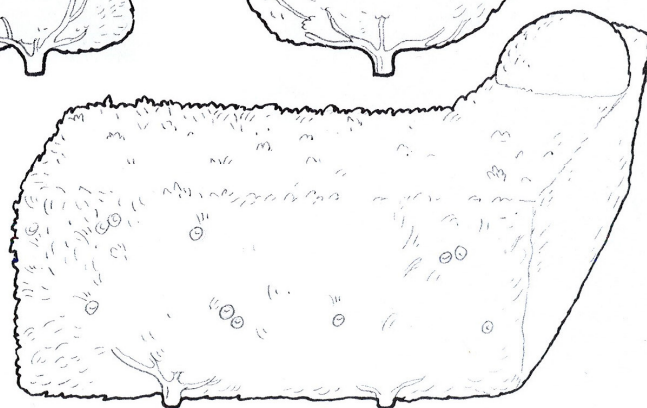
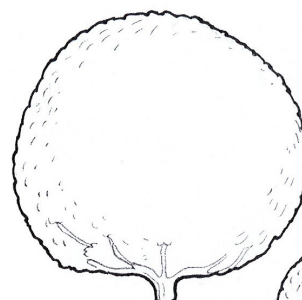
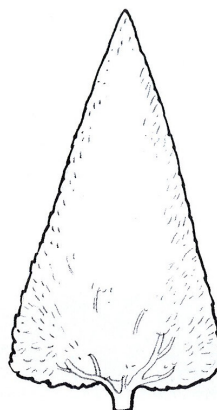
Zahradní architekt i zahradník pracovali s květinami na záhonech jako malíř s barvami. Podobně využívali stromy a keře jako sochaři kámen nebo dřevo.

V barokních zahradách jsou dřeviny upravovány do požadovaných pravidelných geometrických tvarů ořezáváním a stříháním.

Ve vstupní části českokrumlovské „Horní zahrady“ se setkáme s tvarovanými **tisy**.

Pokuste se najít cestou k Otáčivému hledišti tvary tisů na obrázku.

Oblíbenou dřevinou do živých barokních plotů byl **h a b r**.

Mezi oblíbené kuriozity ve šlechtických zámeckých zahradách patřily exotické rostliny, dovezené z teplých krajů Středomoří nebo dokonce z oblastí mimoevropských – Afriky, Asie nebo Ameriky.

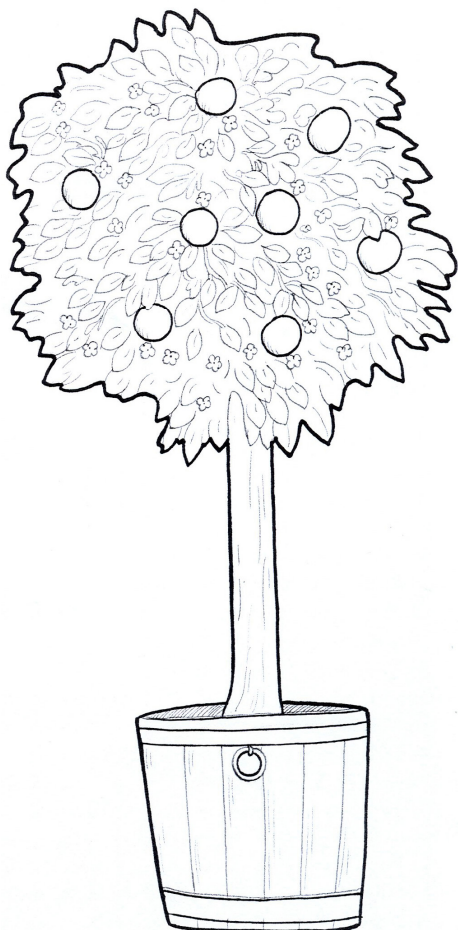
Je známo, že na zámku v Českém Krumlově se pěstovaly **ananasy**.

Nástěnná malba z prvního patra letohrádku Bellarie nám představuje krumlovského zahradníka, který s pýchou předvádí svůj výpěstek.

Víš odkud se dovážejí ananasy dnes ?

Citrusy – pomerančovníky a citroníky – byly ve šlechtických zahradách také velmi obdivované. V evropských zahradách byly pěstovány citrusové stromky ve velkých, obvykle dřevěných květnících, aby bylo možné rostliny na zimu uklízet do krytých prostor. Stavěly se pro ně speciální skleníky – oranžerie. Malou oranžerii máme také v Českém Krumlově, nalevo od přístupové cesty do zámecké zahrady.

V dnešní době se už citrusy v zámecké zahradě kvůli obtížné údržbě nepěstují, ale připomínku na ně máme mezi kulisami zámeckého barokního divadla.

Pomerančovníky a citroníky na jevišti měly plody podložené průsvitnou látkou a při představení zářily. Na zadní straně kulisy byly totiž úchyty pro svíčky nebo malé lampičky. V lampičkách se ke svícení používala směs loje s pískem.

Světelné hry a ohňostroje byly velmi důležitým prvkem při večerních slavnostech v barokních zahradách. Cesty a cestičky byly osvětleny tisíci drobných svítilen v rozmanitě tvarovaných stojanech a vytvářely návštěvníkům podmanivé a tajemné prostředí střídajících se světél a stínů. 🐾

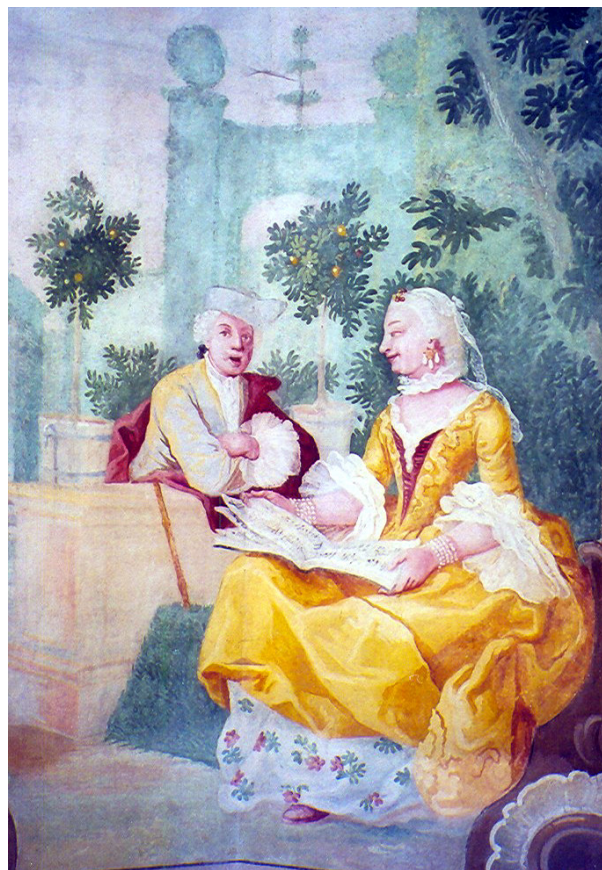
Na zahradní slavnost ve večerních i odpoledních hodinách bylo nutné přijít v náležitě krásném oblečení. Dámy nosily vždy dlouhou sukni, často v několika vrstvách. Aby sukně držela velmi objemný kopulovitý tvar, nosila se pod ní **krinolína** – konstrukce v podobě obráceného koše, zhotovená z velrybích kostic a drátů. Štíhlý pas svírala šněrovačka zvaná **korzet**, také vyztužený kosticemi. Celé slavnostní šaty vážily dvacet kilogramů a dovedete si představit, že nebyly příliš pohodlné. Dámy v nich přesto dokázaly půvabně tančit. Pánové měli také velmi těsný kabát i vestu a dokonce i jejich šosy se vyztužovaly kosticemi. Kalhoty ke kolenům byly pohodlnější než krinolína, ale jak by se vám, kluci, líbily boty s velkými mašlemi? 🐾

Do života v zámecké barokní zahradě nás zavádí překrásně barevné nástěnné malby v letohrádku **BELLARIA**. Půvabná stavba vznikla v polovině 18. století podle návrhů italského architekta jménem **Andrea Altomonte**.

Vzpomínáte si na známý tvar střechy?

V prvním patře budovy vstupujeme do prostředí barokních zahrad se šlechtickou společností. Malíř **František Jakub Prokyš** zachytil scény tak přesvědčivě, že máme pocit, jako bychom se příjemných zábav přímo účastnili. Nemůžeme je bohužel vychutnávat všemi smysly a tak si jen představme:

- jak asi chutnal zlatavý nápoj ve sklenkách – bylo to víno nebo ovocný mošt?
- jak šustilo hedvábí na sukních dam?
- jak voněly rostliny a keře. Myslíte, že dáme ve žlutých šatech s květovanou spodničkou mohly vonět citroníky?

Možná jste si povšimli, že všichni ti šlechtici v barevných šatech mají téměř stejnou barvu vlasů. Bílé nebo šedobílé účesy ale neznamenaají, že byli všichni staří. Bílé vlasy byly totiž předepsanou módou a kdo je neměl, nosil buď bílou paruku nebo si vlasy silně pudroval nejjemnější rýžovou moukou. *Zmoknout se tedy nedoporučovalo!*

Během 19. století se do přísně pravidelně plánované českokrumlovské zahrady začaly postupně dosazovat volně stojící skupiny stromů ve stylu přírodních krajinářských parků. Tato móda se po Evropě šířila především z Anglie.

V Horní zahradě byly vysazeny krásné **duby**.

Při zpáteční cestě budete míjet vysoké **buky** v Dolní zahradě.

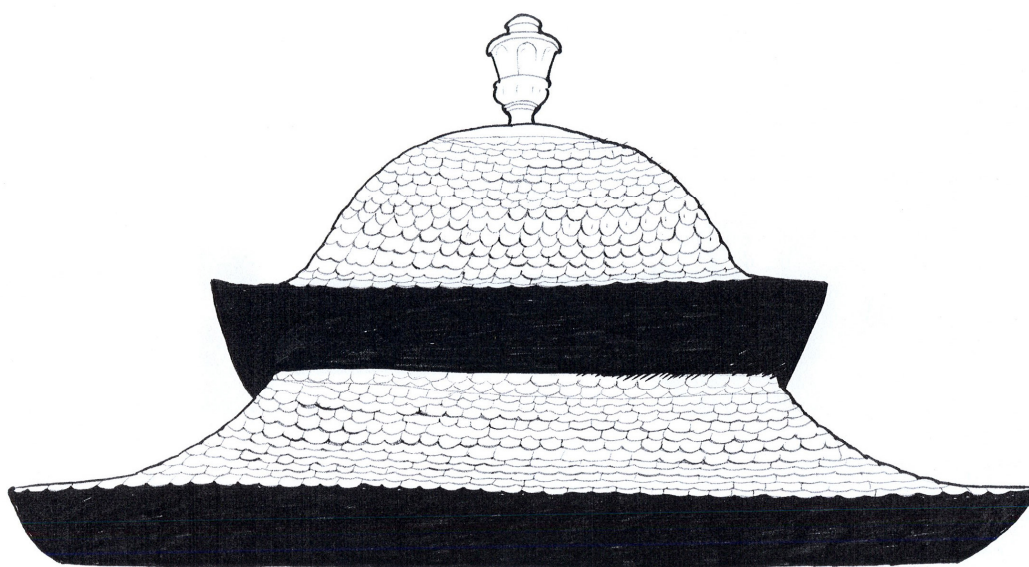
Hudební pavilonek – ALEGORIE „ČTYŘI ROČNÍ DOBY“

Jak už jsem vám prozradil, zámecká zahrada byla místem pro různé zábavy. A k zábavě patří určitě hudba. Proto pro návštěvníky zahrady vyhrávali muzikanti ukrytí ve zvláštním **pavilonku**.

Zvenčí nás na malé stavbičce zaujme tvar střechy – ten už přece známe! Jistě si pamatujete, že dvoustupňová střecha se jmenuje .....

Střecha na pavilonku je trochu odlišná od těch předchozích, připomíná stavby z Číny nebo Japonska. Napodobovat Dálný východ bylo v 18:století velkou módou. A tahle **střecha** se podle orientálních svatyní zvaných pagody jmenuje **pagodová**. Také krytina střechy je zajímavá. Dřevěným taškám se říká **šindele**.

A copak zdobí podpěry střechy? Naše známá .....

Další překvapení nás čeká uvnitř. Jsou to opět **ČTYŘI ROČNÍ DOBY** – kde jsme je v zahradě viděli poprvé?

Tentokrát je znázornil malíř Jakub František Prokyš na stropě pavilonku malířskou technikou, nazvanou **FRESKA**.

Slovo „fresko“ znamená v italštině svěží, čerstvý – protože se malba nanášela barvami do čerstvé, ještě mokré omítky.

Podívejte se pozorně na znázornění všech čtyř ročních dob na stropě a najděte některé znaky společné se sochami u fontány.

Jaro .....

Léto .....

Podzim .....

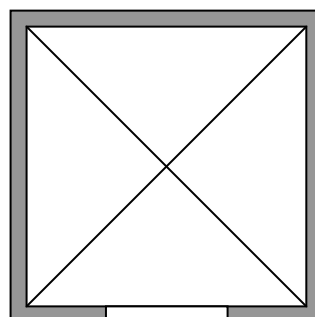
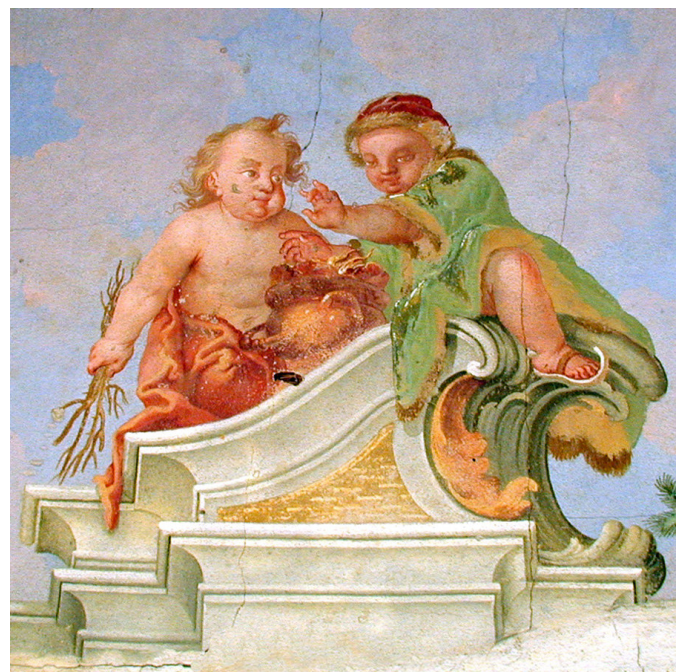
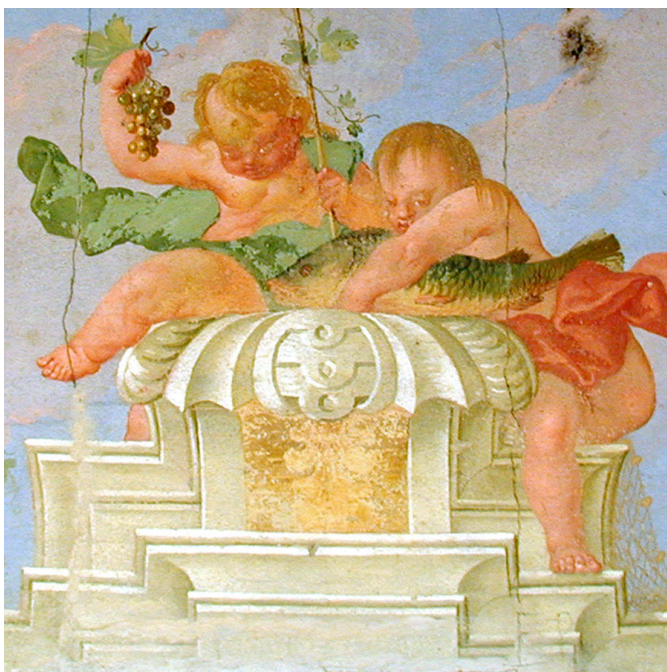
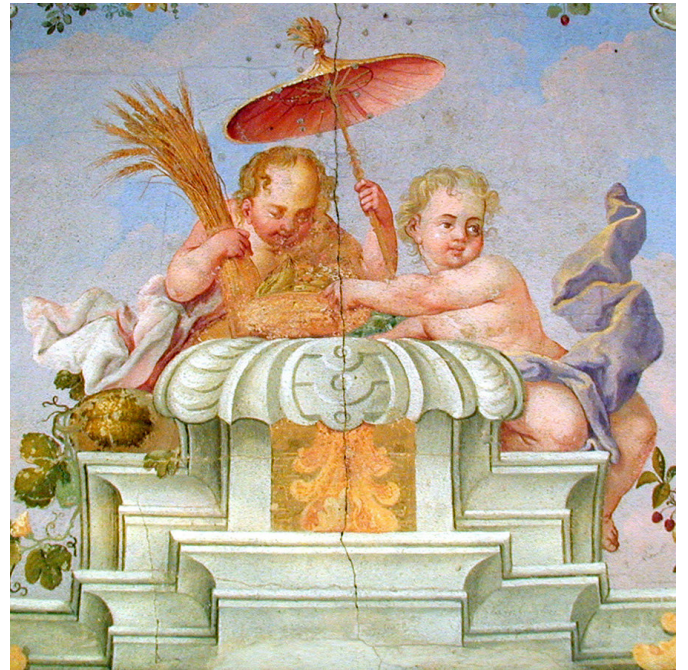
Zima .....

Zapište do plánku pavilonku správné rozmístění jednotlivých výjevů.

Na výjevu „Zima“ je jeden předmět, který se v minulosti mohl používat jen v zimě.

V současnosti ..... někdy používáme i v létě – vlastně po celý rok, ale vypadají dost odlišně.

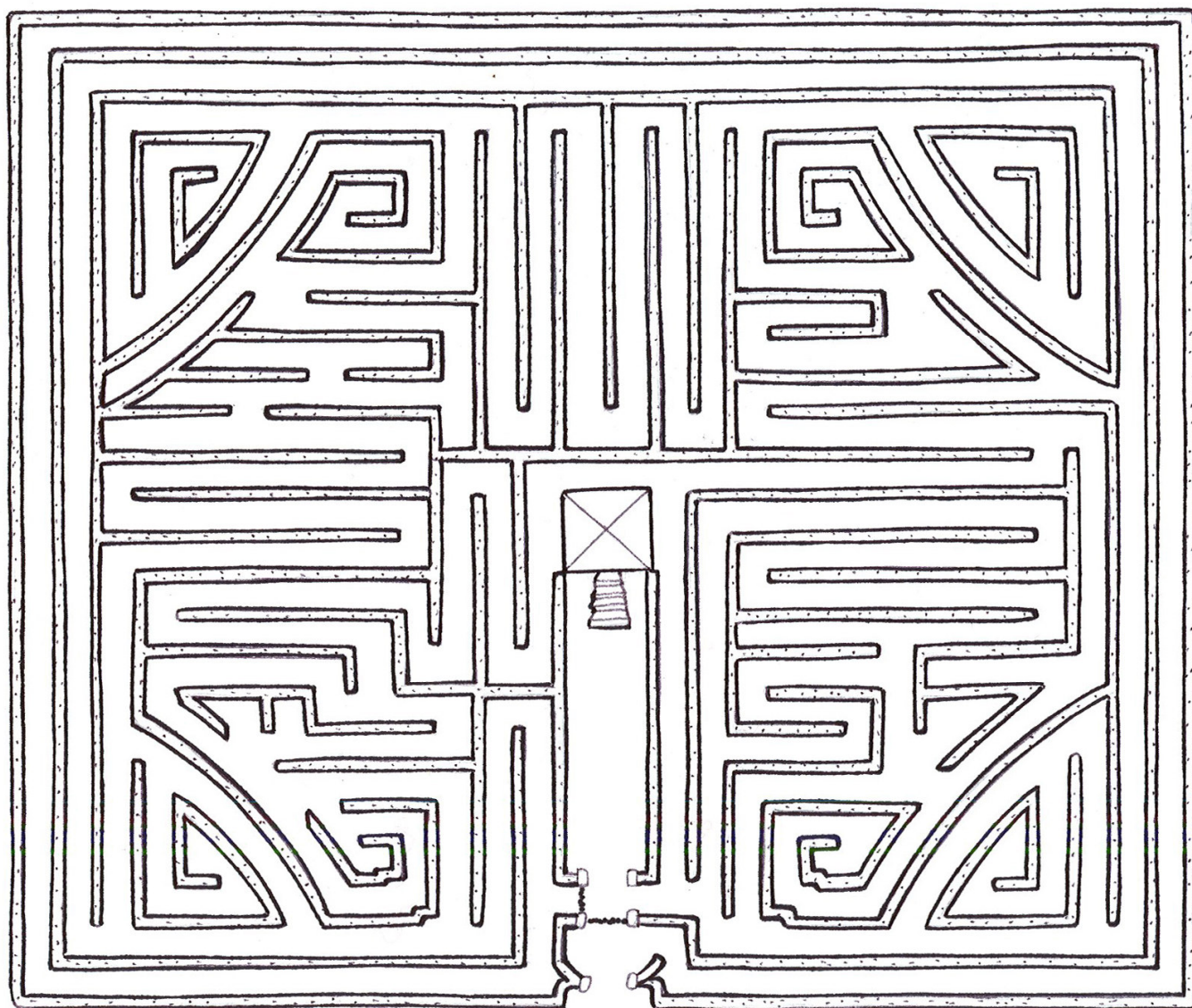

Dnes najdeme hudební pavilonek mezi několika vysokými stromy docela snadno, ale v 18.století, kdy budovali zámeckou zahradu moji dva jmenovci kníže Adam František Schwarzenberk a jeho syn Josef Adam Schwarzenberk, byl pavilonek zcela skrytý v zeleném bludišti.

BLUDIŠTĚ v barokní zahradě nesmělo chybět.

Najdeme ho v proslulých zahradách ve francouzských Versailles (čti versaj), v anglickém Hampton Court (čti hemptn kórt) nebo ve vídeňském Schönbrunnu (čti šénbrunu).

Českokrumlovské bludiště bylo na půdorysu čtverce z vysokých hustých stěn ze stříhaných habrů. Hudební pavilonek byl umístěn v samém středu bludiště. Přestože bylo při úpravách parku v 19.století krumlovské bludiště zrušeno, můžeme si své orientační schopnosti vyzkoušet alespoň na kresleném plánu. Komu se podaří nejkratší cestou dosáhnout středu s pavilonkem?

Skutečné bludiště můžete v České republice navštívit v zámku Loučeň – dokonce v různých podobách.

Zámeckou zahradu zakončuje čtvercové **JEZÍRKO**, po jehož obvodu jsou vysázeny rozložitě **lípy**.

Kolik lip po obvodu jezírka se vám podaří najít?

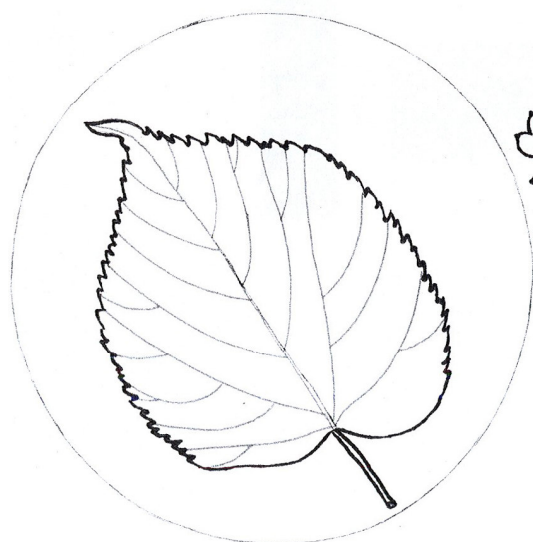
Lípy jsou tady již od 18. století – které důležité historické události si tedy mohou pamatovat?

Velkou francouzskou revoluci ..... ANO NE

Třicetiletou válku ..... ANO NE

Husitské války ..... ANO NE

Druhou světovou válku ..... ANO NE

Mohou si lípy, zasazené v českokrumlovské zámecké zahradě pamatovat vládu Přemysla Otakara II.?

Napište ke koruně stromu další události, které si lípy pamatují.

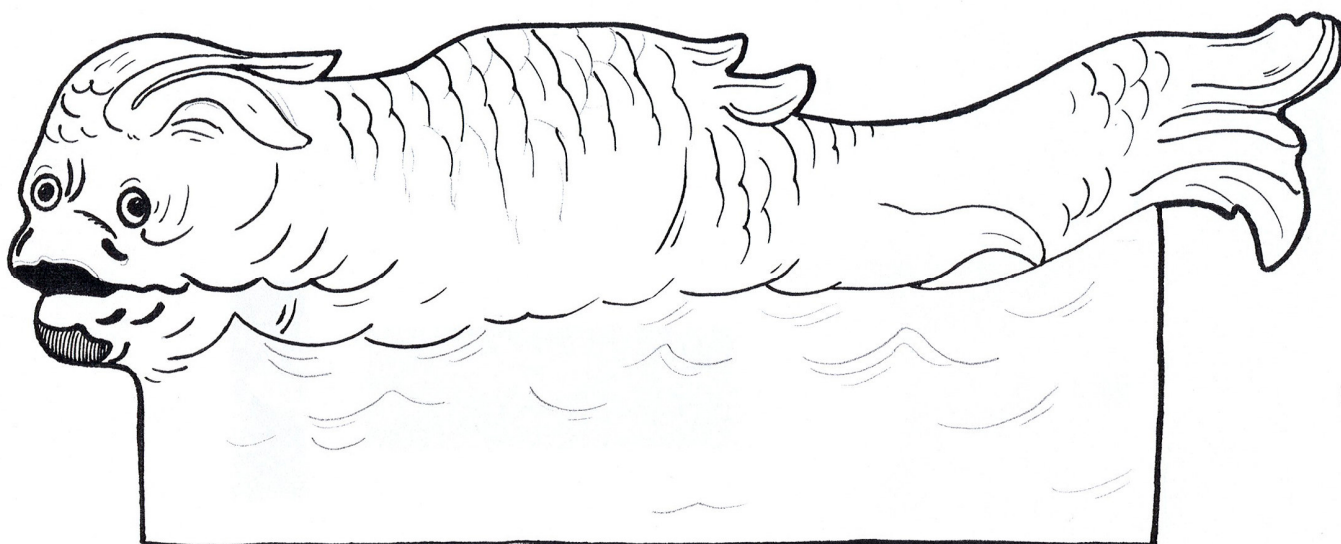

Ze starých zápisů se dozvídáme, že původně zdobila střed jezírka dřevěná socha **DELFIŇA**. Jak asi mohla vypadat?

V tehdejší době lidé nemohli snadno cestovat na velké vzdálenosti, jezdilo se pouze na koni nebo v kočáře. K moři se ze střední Evropy dostal jen málokdo a většina lidí nemohla opravdového delfína spatřit.

Malované nebo vymodelované představy se tedy dost lišily od skutečnosti.

Takhle namalovali v 18. století delfína jako kulisu do zámeckého divadla.

A teď můžete delfína nakreslit také vy.

Při zpáteční cestě zahradou se pokuste najít další delfíny.

Kde všude jsou?

Kolik jste jich napočítali?

Mají správnou podobu nebo na nich najdete chyby? Myslíte, že jejich autor mohl skutečného delfína vidět?

Pokud malíř nebo sochař nějakého tvora neviděl, jak jej mohl zpodobit?

(podle fantazie, podle vyprávění těch, kteří jej viděli, podle kreseb těch, kteří jej viděli)

Naše společná cesta zámeckou zahradou končí. Pokud se vám líbila, můžete příště navštívit v jižních Čechách další zámecké zahrady a parky, kterými vás provedou moji přátelé. Zajedťte si na zámek Kratochvíle do renesanční zahrady nebo do krajinářského parku u zámku Červený Dvůr.

Loučí se s vámi a příjemný návrat domů přejí

kníže Adam František Schwarzenberk
1680 – 1732

kníže Josef Adam Schwarzenberk
1722 – 1782

zámecký zahradní kocour Adam

a autoři projektu

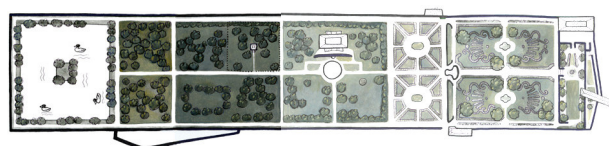
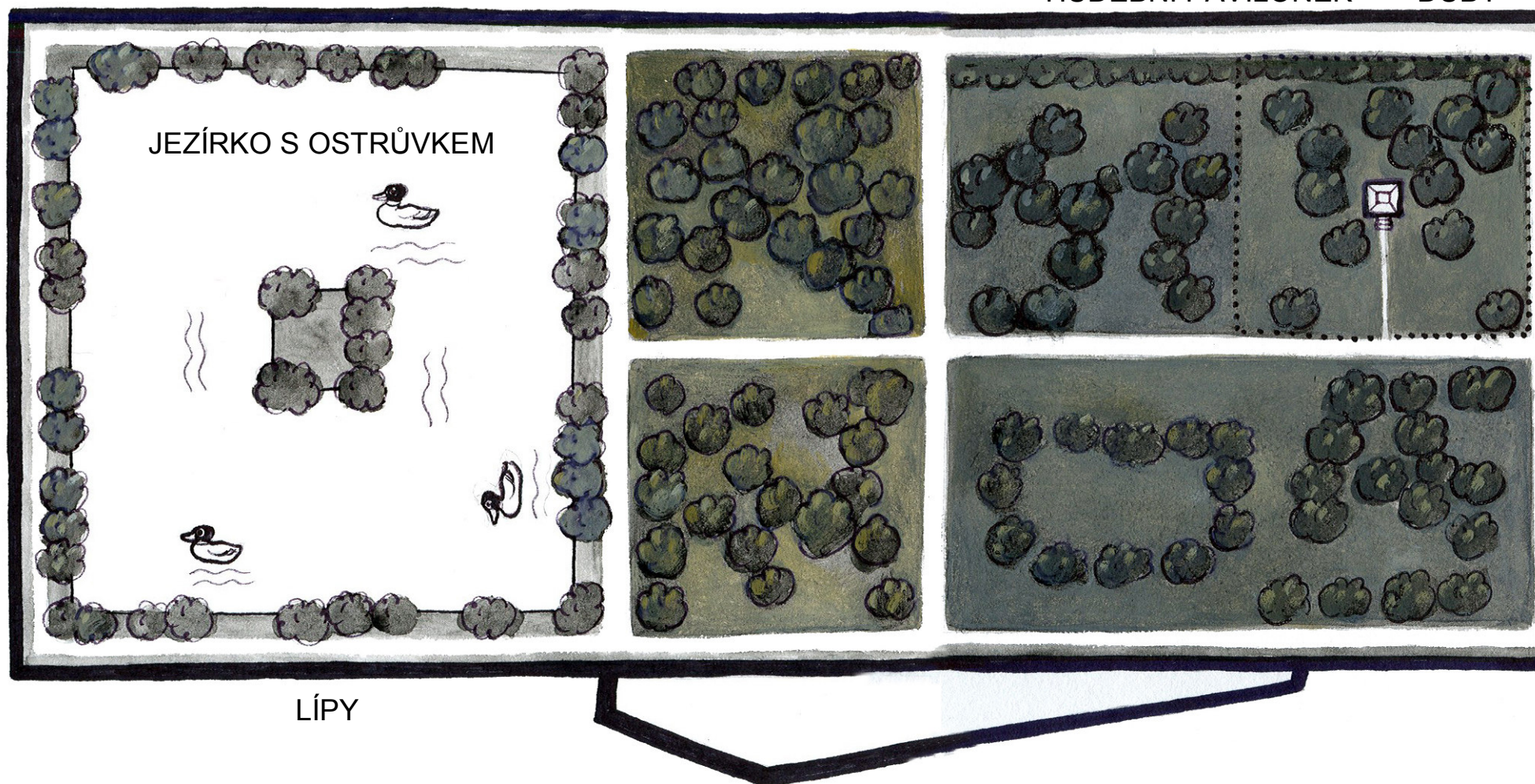
Kateřina Cichrová, Markéta Slabová, Lucie Müllerová a Marek Ehrlich

ZÁVĚR HORNÍ ZAHRADY S JEZÍRKEM

HUDEBNÍ PAVILONEK

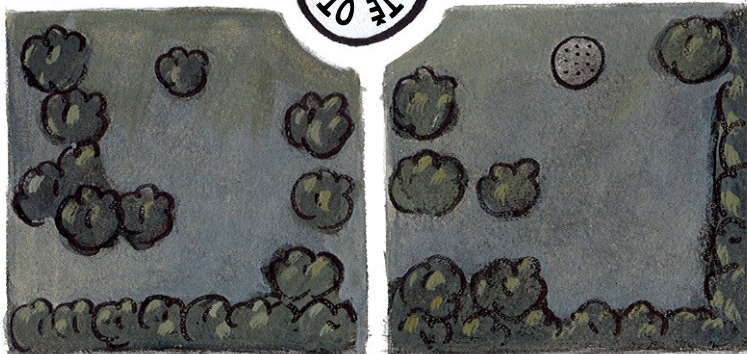
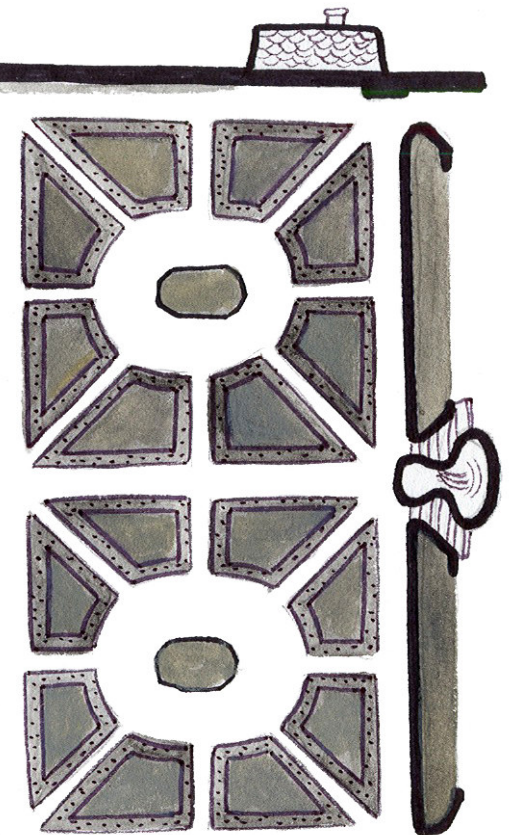
DUBY

HORNÍ ZAHRADA S BELLARIÍ

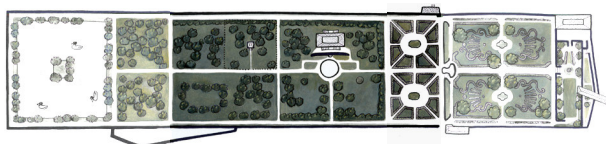
HUDEBNÍ PAVILONEK DUBY

BELLARIE

TVAROVANÉ HABRY

TVAROVANÉ TISY

DOLNÍ ZAHRADA

